

Sait Faik Abasıyanık ve Balıkçılar

Ermeni Balıkçı İle Topal Martı

Topal martı ile balıkçının konuştukları bile görülür. Önce martının laf attığına ikahim basarım, diyeceğim. İkkin balıkçının martıya laf atmasının mümkün yoktur.

Rövyacı abırbıbu muhavereyi şöyle nakledebilir:

Martı: —

Balıkçı: —Susacak mısın Topal, sabah sabah?..

Martı: —.....

Balıkçı: —Patlamadı mı Daha nişana varamadık.

Martı: —

Balıkçı: —Gözünü seveyim Topal, sus... Sus da bir yan evvel (bir an evvel) varalım su nişana.

Martı: —.....

Balıkçı: —Zu bu kadar laf ettiğine bakırsa pek aç olmalısın?

Martı: —.....

Balıkçı: —Dur öyleyse de bir istavrit keseyim benim.

Martı: —

Balıkçı: —Amma da kafa patlattın ha!

Martıya bir istavrit basıyola, etlerinden sıyrılımsı, kuymuğu titreten bir kılçık iskeleti fırlata. Kükreklere gatsi. Az sonra sis içinde büyümiş

Hayızadolar ölümlüdeydi. Martı susmuştu, Artık konuşuyordular.

Balıkçı o zaman bana döndü:

—Ne olmuş bacağına?

Cevap vermedi. Sustuk. Rüzgâr bir kara kokusu getirdi burnuma.

Bakarım başlağan bir karpuz kokusu etrafımızı sardı. Balıkçı bu kadarlık konuşmaya can sıkılmış gibi susuyordu. Balıkçı dediğin içinde

konuşan adamdır, diyeceğim ama, yanlış olur. Balıkçı kendî kendisine bile

geveze değildi. Balıkçının gevezesine hiç rastlamadım, frısan geveze ise

balıkçı değildi. Balıkçı ise geveze değildi.

Etrafına bakıldığında su muhavereyi yapmış gibi olduk:

—Kanalın burnunu görüyor musun?

—Görüyorum.

—Yukarda beyaz bir toprak vardır. Orayı da görüyor musun?

—Hayır...

Balık sükindan hoşlanır. Kendisi gibi açığı var dilli yok insandan haz eder.

Benim yine başım dönüyor. Bir daha mı balığa çıkmak? Bu ne kocaman,

ışığı derin ses, denizin sesi. İnsan bu küçük sandalın içinde ne ufak. Ah

kara! Orada sesler, insanlar, gürültü var. Ağaçlar var. Rüzgârlar var.

Ayoğlunun altında kaskatî toprakları ağırlara bakmak tatlı şey. Ama bu

kocaman bir ağzın nefes alısına benzeyen sağır sesleri, denizin ortasında

bir sandalın içinde, bir topal martı yan gözle sizi dikizlerken dinlemek,

insana bir korku, bir ürperme veriyor. Ah, bir döksek! Karaya bir ayoğlunu

basım kurbanlar keseceğim. Kurban mı? Kurban ne korkunç, ne barbar

şey Allahım! Nezdî da hayısları çöktü çocuşun, kadımların kulları

önünde başlatılar. Ne istedi dedi!

—Sular çok fena! Sen de neredeyse bayılacaksun, dönelem hadli

—Aman dönelem...

Kumkapıdaki kahveye vardığımız zaman, yüzüme bir sıcak kan dalgası

hücum etti. Oh, dünya vardı! Balıkçı, yüzüme keskin keskin baktı:

—Bir daha mı seninle balığa çıkmak! —dedi. —Sen sinirli adamsın zo.

Günlerce bana dargınmış gibi yapt. Zaten o kiminle küs değildi. Galiba

matemeydi de, yakasına sıyah bir şey takmıştı. Ahaa! —

—Varbet'in nezdî oldu acaba? Sorulmaz ki herife... Barut! diyorlardı.

Ben yine balığa çıkmaya, o garip haleli yeniden bulmaya can atıyordum.

Hem korkmak, hem hülüyaı dalmam korkunç bir zevki vardı. Bu zevki

bir daha tatmamıydım.

Misinaları, ciğaradan kehribar kesilmiş tınaklarıyla parlatırken gördüm:

—Ağap ağa —dedim—, balığa mı?

Cevap vermedi. Kahveye:

—Varbet'e bir kahve yap.

—Kahvemizi içmişim, istemez.

—Balığa mı Varbet?

—He balığa... N'olacak?

—Beni de alsana!

Varbet'in de dünya yüzünde alacağı vereceği, ihtiyacı vardır. Bir

celebiden bey on para almak küçük düşmek sayılmaz ki...

Ama —dedi—, sandalın içinde ölsem geri dönmem bak.

—O günün biraz rahattıydın.

—Yine rahatsız olacağım, alırdım. Bu sinirle sen karada da rahat

edememiş. Yok ki bir şey olmaz. Ama ölsen ne olun Ecel geldikten sonra

ha karada, ha denizde.

—Nerede topal martı?

—Oldu.

—Nasıf?

—Nasıf öldüğünü bilmem. Bir sabah nişana vardım ki, tam nişanın

üstünde ölüsü yizer.

—Sen görün diye mi geldi nişana ölüü dersin?

Cevap vermedi. Birdenbire yakasındaki matem bezini topal martı için

taktığı düşüncesine kafama doğuyordu.

—Yaksa bu sıyahı martı için mi taktın Varbet?

Gözünü gözümüne dikti:

—Maşallah —dedi—, bugün kafan karadaki gibi ışıyor. Korku yok! —dedi.

Balıkçısını Bulan Oltta

... Işıklar yayılı yayınladılar. Bütün şekiller büyüdü, yayınladı. İçime bir

sevniç döküldü. Bana öyle geldi ki şehri sis basmadan edemeyeceğim artık.

Basım kumlarla sokmuş deve kuşu rahati ile durdum. Limana baktım. Sular

uçuyordu.

Adama bir işiğin dibinde rastladım. Sirtini elektrik direğine, bir ayoğlunu

rhythim parmaklıklarının betonuna dayamış, cigara içiyordu. Kim

alabilirdi? Böyle rhytm parmaklıkları çıkmasına bir ayoğlunu dayamış,

cigara için başka bir tek adam yoktu. Böyle sisli bir gecede, İstanbul

limanının uyummuş rhytmında tek başına düşündüğüne göre romanlar

okuyup, bir adamdır. Hem de liman şehirlerini meyhanelerini,

orospularını, katillerini, otellerini, serserilerini okumuş adam. Burada iki

adam yürüse bir esrar tekmi bulacak; oradan kırık adam yukarıda

kadınlarla beraber kılhanbeylerin kaptı koca oynadıkları yalnız kahve ile

çay içilen bir halk kahvesi vardı. Orada Marika'nın dostu Deli Hurşit,

Marika ile iftihar ettiği içindir ki böyle alabilirdiğine cesurdur. Çakar

Marika'nın, Hurşit yüzünden alını açığı, gözü pek, dili zehir gibidir. Limanı

liman eden onun serseriliği...

İstanbul limanında, öteki limanlardaki gibi ne büyük orospular, ne

korkunç zenciler, ne hezârın çimililer vardır. Sessiz, dar, çamurlu, karanlık

sokaklarda insan, insanlar uyuyor sanır. İstanbul limanını Marika ile Deli

Hurşit uyumak tutarlar.

Evvel dostları, bir ayoğlunu parmaklıkların beton çıkmasına dayayıp cigara

iken bendendim. Bir sisli İstanbul gecesinde, Galata rhytmında herhangi

bir Marika ile dostu Deli Hurşit'in uzan liman boyunca ben tahayyül ettim.

Elektrik direğine dayamış cigara için benden başka kimse yoktu.

Bunların iftihar ederim. Gidip o kahvede bir çay içmek canım çekti.

Yadırgayacaklardı. Vazgeçtim. Ceplerimi aradım. Oltam elimde değdi.

Kararım kat' idi. Bütün paramı bu oltaya harcamıştım. Balık tutacak,

satacağ, aksamları sattığım balığın parasıyla içecektim.

Sabahleyin erkenden balığa, akşam şişem cebimde balığa. Ben bir

yazıcı idim. Yazı yazmak canım istemiyordu. Yazı yazmam için bana

çiçek, kuş hürriyeti değil, içimde aşk, deliliğin, oturmuş düşüncenin

hürriyeti lâzım. Küçükçü hürriyetler değil, alabilirdiğine yüz verilmiş bir

çocuk hürriyeti istiyordum. Bu bana lâzımdı. Yoksa her şey ağzımda

gevelemekten başka ne yapabiliirdim? Ne yapıyordum?

Beş papel verdim, aldım maylan oltayı. Ucuna takımı zakağı. Parlatım

çökümü. Koydum istavriti içinesine. Sağdam denize oltayı daha sis

bosmadan ortalığ. Kırdamadı dedi. Bir başka oltacı cıva verdi, zakağı

parlatım. Yine bana mısın demedi oltu.

Vazgeçtim balık tutmaktan. Geldim dayandım elektrik direğine.

Koydum ayoğlunu rhytm taşına. Düşündüm nasıl edeyim, diye. Kararım

kat' idi. Bu akşam tutmazsam bunun yarın okşamı vardı.

Deniz bizimdi. İçi bir hazinedi. Oltu namuslu, balık sessiz, deniz

bulanık, yaşıyor istavriti Sirtımı verdiğim elektrik direğine bir tekme...

Kendimi köprü üstünde buldum:

İndim köprü altına, oturdum bir kenara. Önüme karpit lambası yanarı

pırlı pırlı bir sandal, kenarda ispiro için bir ihtiyar, onun yanında bir

uykusuz, benim yanında hayal gibi dikilmiş perişan, zayıf bir çocuk.

Paradüsünün cebimden sızması, yerilmiş kesektirliği çıkardım. İletti bir

istavritten iki yaprak kestim. Sağdam yaprak yeşilli köprü ağı suyunu.

Herkes balık çekiyor, benimki kırdamıyordu. Etrafa seçiyicler

birkinmişti. Garip bir utanma geldi bana. Balık tutamaktan

utanacağıma balık tutmaktan utanıyordum. Hem, kim karşı keyfime,

diyor, hem de boyunumu paradüsünüm yakasına kısıtka kısyordum.

Perişan çocuk:

—Bunların tuttukları lüfer mi, ağabey? dedi.

—Lüfer, dedim.

Çocukluğumdan beri haritada ne zaman baksam, gözüm hemen bir ada

arar; şehir, vilâyet, havali isimlerinden hemen mavî sahile kayar... Robenson Kruze'yi

okumuşumdur herhalde; unuttum gitti. Onun zorlaya mavî boyların üstünde bir

garip ada ismi okuyunca hülüyaı daldığım sanıyorum. Romanlar yüzünden

adaları sevdiğimi pek ummuyorum ama belki de o yüzündedir. Haritada ada

görmeyim. İçimde dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır baylayverir.

Hemen gâlelimin içine bakın bir kâpek, hemen az konuşun, hareketleri ağır,

elleri çabuk, abalar giymiş bir balıkçı, yirtik bir muşambâ kokusuyla, beraber

küpeşte tabaktan kararmış, boyası atmış ağır ve kaba bir sandal, sandalın peşini

brakmayan bir kuş, ağ, balık, pul, sahilde harkülâde ağır gocuklar, namuslu

kulübeler, kirlenmiş ve dölger balığı haşlaması, keremiz kokusu, buğu su tüten kara

bir tencer, ufukları dar sisli bir deniz...

Tabiât; çoğunca dosttur. Düşman gibi gözüktüğü zaman bile insanın

hüdetini ve kuvvetini tezrübe imkânları veren, yüz vermez bir babadır.

Fırtınasında kayığın batıracağı zaman yüzmesini, rüzgârında kulübiden damını

uçurduğu zaman daha sağlama, daha hünerliliği bulmayı öğretiyor; canavaryıla

karşı karşıya bıraktığı zaman adale kuvvetini sınyardur. Orada, dört taraflı su ile

çevrili yerde insanları büyük, sağlam dostluklar, sağlam adaleler, namuslu

günlere ve gecelerle birbirlerine sokulmalarını, yardımlaşmalarını buyuran

rüzgârlar, fırtınalar, deniz canavarları; kayaları günlerce, haftalarca döven

dalgalara ancak tabiâta buyurduğu şekilde yasanabileceğini, sıksı ve sağlam

adalelerini çelmelerine yardım için, keskin aklın daha kör, daha malayim, daha

pürürlü ve yavaş aklı, hatta aklıza arkadaşlık için verildiğini, çarbanın

çarbasızla taksim edilme için mis gibi kokuğunu öğreten, belki de

öğretmeden öyle iyî, öyle mübarek anadan doğulduğuna hayret ettiren bir

düşünce ile haritalardaki muvilliğin ortasında, kocaman kıtaların kenarındaki

büyük denizlerin bir tarafına kondurulmuş adalara bakar, kurur dururum.

Yatak odama da bir tane simsiğirdi; gecelerin yatmadan evvel okuduğum kitabı

namazsana, canım sıkılır da gözümün kıtağın kalırlarına haritaya gözüm işşin diye

Haritayı görünce bir nokta adı, ada görünce de hemen fırtınalar, rüzgârlar, uşultular,

kâpek balıkları, sonra birdenbire adanın namuslu insanlarını hatırlayveririm. Haritada

herhangi kargacak burgacak çekil almış adalara, karasevalıya kurşun döken bir ihtiyar

kocaklarının aklı veya seçizleriyle dolar, bir şeyler bulup çıkarırım a, daha çok çekiziz, ancak

bir nokta gibî adalar merakımı çeker.

Yüzüne baktım: Yüzi kırılı beyaz, açık mavî süt rengi idi. Burun

kanatları birbirine yapışmıştı. Karanlık diğleri vardı. Zayıf, ince

boyunu, yirtik kasketi, uzun, kırılı, güzel parmakları.

—Nerelesin?

—Sorma geç'ten!

—Sen şu oltayı biraz tutuştur...

Gidip bir simit aldım, geldim. Oltayı vermek istedi.

—Kalsın, kalsın, dedim, ben biraz dinleneyim!..

Bu işi evvelce yaptığı belli: oltayı sallayıp, tartıp, bir balık

tuttu: Balığı çekişti, hiç heyecanlanmıyıştı bana bu işe yabancı

olmadığını anlatıyor. Üç dakika iki balık daha tuttu... Kendisine

baktığı günümü görünce:

—Oltamı yok, yoksa... dedi.

Canım bir simit daha çekti. Simitçi, oltamı bıraktığım çocuğün

ters tarafında olduğu için karşı tarafa geçtim. Hem simit yiyor,

hem de ortadaki kayığın karpit lambasının arkasından benim

oltacıyı dikizliyordum. Arkasına dönüp bir şey söyledi. Cevap

alamayınca arkasına dikatte baktı. Orada beni göreymeyince

etrafına baktı. Herhalde karpit lambasının işığı beni

göstermiyordu. Oltayı çabucak topladı. Ucuna bir kibrit çöpü

bağlı işe dizdiği balıklarla beraber suyun üstündeki demir

petrolden hızlı hızlı geçti. Oradan Adalarla Eyaup iskelesi

arasındaki küçük köprüye çikilyordu. Ben de o tarafa

seğirttim. Birdenbire beni karşısında bulunca hiç şaşırmadı.

—Bu tarafta balık daha çok da... dedi,

Bir gece, ansızın bir motor kantrarı bir iskeleye yanaşır. Işıklar kan portakal

karmaziliğında yanarı haritalardaki noktaya çıkıverim. Hemen üç günlük sakalı

pırlı pırlı, beyaz orta yaşlı bir adam, yakaları kalık, gocuklu bir paltoya gömülmüş

üzüyle gülerken yanıma yaklaşıp:

—Geldin mi, kardeş? der.

—Geldim ağam, derim.

—Artık gitmeyecsin ya?

—Aah, derim, bir daha mı?.. Bir daha mı?..

—Adamdan işisi yoktur.

—Yokmuş ağabey, derim.

—Babanı sizlere ömür...

Gözümü bulanmış, tahta havalesinden hiç gözükmeyen bahçeli bir eve gireriz. Bir

asma çardağı altından geçeriz.

—Ben bir elimi yüzümü yıkayayım hele... der, eve girmeden sağ kolda bir çeşme

vardır, hatırlayverir, yönelirim.

Heyecandan, ağızından, sırtından, titreyen titreye, yüzüme suyu çarpa çarpa yikanmış: İki iş

kışı boyunuma sarılır. Karpıklar seslenir. Ükütülmüş tavuklar gâhahır, anam ağlar, ağdam

ekmek keser, bacım bardağı doldurur, ben duvardaki ağları seyre dalırım.

—Hava bugün kötü müydü ağabey? derim.

—Bakılacak loda başladı. İlindeye doğru batıya çevirdi. Şimdi batı karayelden esiyor ama

gevecek, karayele çevirecek.

—Sunu kur midir ağabey, karayelin?

Geldiğin yerlere kar, amma bize pek yağmaz... Sen nasılsın bakalım? Reğin işi maşallah!

—Çok sıkılır ağabey!.. Köy nasır?

—Bililğin gibi garıda! Hep öyle... Çocuklar iskamble dâdamız; başka bir kusurcuların

—Parasına mı oynarlar ki?

—Yok be anam! Para nerede ki, parasına oynasınlar. Balığına oynarlar, misinasına oynarlar,

çaparasına oynarlar, oltu işineğine oynarlar. Hele bir oynaya - görsünler parasına da...

Hani Franklerin "l'enfant prodigue" dedikleri bir oğlan vardır. Ben o çocukmuşum; istraftan,

delikten, serserilikten dönmüş gibi olurum yatağım içinde. İşığı söndürmeden

uykumun başlangıcı arsına güneşli bir sabah, kayıklar, bütün bir balıkçı köyü halkı dolar.

Kalık uçları çekile balık resimî çiçe kayıklar, bir anda uzaklaşır.

Bugün deniz, yüz veren bir anne gibidir. Bu kadar naz etmemeli, bu kadar yüz vermeli, bu

kadar ışıklı, bu kadar sakin, bu kadar lastik çizme gibi pırlı pırlı olmamak deniz. Bunun yarını

var. Dalgı kırık cam par